

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВІДПОВІДНО ДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. Дана стаття розглядає один з головних принципів Болонського процесу-якість освіти та відповідність вищої освіти України (на прикладі НТУУ «КПІ») його вимогам з огляду на перспективу інтеграції нашої системи в європейський освітній і науковий простір. В статті наведені документи які були прийняті в НТУУ «КПІ» щодо реалізації цього пункту та показаний шлях впровадження цих вимог в систему вищої освіти.

Ключові слова: якість освіти, модель якості освіти, вища освіта, вища технічна освіта, НТУУ «КПІ», підготовка фахівців.

Аннотация. Данная статья рассматривает один из главных принципов Болонского процесса - качество образования и соответствие высшего образования Украины (на примере НТУУ «КПИ») его требованиям, учитывая перспективу интеграции нашей системы в европейское образовательное и научное пространство. В статье приведенные документы которые были приняты в НТУУ «КПИ» относительно реализации этого пункта и показан путь внедрения этих требований в систему высшего образования.

Ключевые слова: качество образования, модель качества образования, высшее образование, высшее техническое образование, НТУУ «КПИ», подготовка специалистов.

Annotation. This article deals with one of the main principles of Bologna process such as the quality of education and the conformity of Ukraine higher education of (by the example of NTUU «KPI») Bologna's requirements, taking into account the integration trend of our educational system in European educational and scientific space. There is the list of the documents which were accepted in NTUU «KPI» relating to realization of this point and the there is the way of introduction of these requirements are shown in the article.

Key words: the education quality, the model of education quality, higher education, higher technical education, NTUU «KPI», specialists preparation.

Увійшовши в третє тисячоліття сучасна вища освіта має відповідати вимогам Болонської декларації, де визначені тенденції розвитку світової освітньої системи, як, наприклад, посилення у студентів гуманістичної спрямованості, духовної та загальнокультурної складової освіти, формування системного підходу до аналізу складних технічних і соціальних питань, виховання професійної мобільності, стратегічного мислення. Висока конкурентоспроможність на сучасному ринку праці вимагає розвивати навички до самонавчання, самовиховання, самовдосконалення і самореалізації, яка не лише підвищує якість освітньої діяльності, але й розвиває творчий потенціал студентів, їхнє прагнення до набуття нових знань протягом всього життя.

Модернізація вищої освіти в Україні є необхідністю. На порозі XXI століття ми стали свідками посиленої уваги до вищої освіти, зростання її ролі в суспільстві. Сьогодні вона розглядається у цивілізованому суспільстві не тільки як задоволення фахових потреб особистості, а як духовна потреба.

Мета даної статті є показати кроки, які були зроблені для вдосконалення якості вищої освіти, а особливо вищої технічної освіти відповідно до пунктів Болонської декларації щодо якості освіти.

Структура вищої освіти України відповідає структурі вищої освіти розвинених країн світу. Головне завдання вищої школи полягає у задоволенні потреб ринку праці фахівцями та освітніх потреб особистості.

Головною метою подальшого розвитку вищої освіти, а особливо технічної, є змінення кількісних показників у якісні. Аналіз стану вищої технічної освіти в Україні показує, що її якість залежить від якості та доцільності розроблених програм, підготовки фахівців технічного напрямку, інфраструктури внутрішнього і зовнішнього середовища.

У матеріалах доповіді міністра освіти і науки України С.М. Ніколаєнка на підсумковій колегії Міністерства освіти і науки з питання «Забезпечення якості вищої освіти - важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства» яка проходила у м. Харків 1-2 березня 2007 рік було зазначено, що ще ніколи проблема якості освіти в Україні не мала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Висунення проблеми якості на перший план зумовлене об'єктивними чинниками: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності; по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці [8].

Якість освіти насамперед забезпечується власне ВНЗ, його педагогічним колективом. Здійснюючи підготовку кадрів, доцільно застосовувати принцип, який набув широке застосування у вузах Китаю: «Менше, але краще. Нове, але практичне. Широко, але глибоко» [6].

Нині багато країн Європи працюють над підвищенням якості освіти, підготовки кадрів, забезпеченням їх ефективного використання. Адже нині, як показує практика, майже третина з тих, хто має вищу освіту, виконує роботу, яка не відповідає профілю їх освіти.

Тому важливо чітко визначити критерії оцінки якості в кожному окремому ВНЗ. Цікаво, що системи рейтингового оцінювання останнім часом почали використовуватися і для оцінки роботи в межах окремих ВНЗ. Наприклад, у Криворізькому технічному університеті ще в 2002-2003 навчальному році була розроблена система рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, кафедр і факультетів, яка дозволила об'єктивніше оцінювати роботу як окремих викладачів так і структурних підрозділів навчального закладу. З цією системою ознайомлена і науково-педагогічна громадськість України [4].

Питання якості освіти було завжди дуже актуальним. ХХІ століття називають «століттям якості». Якість - це показник ефективності праці в суспільстві, джерело збагачення й фактор виходу з соціальних та економічних криз. Саме цій темі присвятили свої роботи українські вчені Андрущенко В., Віткін Л., Горбунова Л., Зязюна І., Клепка С., Кісіль М., Клеников А., Култаєвої М., Ільїнський І., Локшиної О., Лутай В., Ляшенко О., Михальченко М., Погребняк С., Рузаєв Е., Сисоєва С., а також російські - Гальперін П., Савельєв А., Селезньов Н., Стрижов А. Якість розглядається як сутність навчального процесу.

Як зазначає у своїй доповіді М.З. Згуровський, ректор НТУУ «КПІ»: «Враховуючи незворотність Болонського процесу, ми маємо усвідомлювати, що для нашої системи вищої освіти він є дуже непростим. Нам важче, ніж будь-якій іншій країні, яка не має таких глибоких традицій у галузі фундаментальної природничої й інженерної освіти, приєднатися до багатьох загальноєвропейських рішень, нівелюючи власні багатовікові наробки у цій галузі. Якраз наша вища освіта, лише в

інженерії, виховала винахідника вертольотів Ігоря Сікорського, відкривачів космосу Сергія Корольова і Володимира Чоломея, конструктора неперевершених авіаційних двигунів Архипа Ляльку, фундатора твердотільної електроніки Бенціона Була, вона дала світові п'єзодвигун і високошвидкісний транспорт на магнітній подушці. І цей перелік можна довго продовжувати» [9].

Перехід від XX до XXI століття характеризується впливом новітніх світових факторів розвитку ВО в Україні. Вишальним серед цих факторів є здобуття незалежності України у 1991р. Це є початком створення справді національної освіти.

У спадщину від Радянського союзу Україна отримала досить розвинену систему вищої освіти, яка забезпечувала досить ґрунтовну фундаментальну та професійну підготовку фахівців. Але вона не була пристосована до роботи в нових, ринкових умовах, які почали складатися ще в останні роки існування СРСР. Суттєвим недоліком попередньої системи вищої освіти була і занадто вузька спеціалізація фахівців, яких готували для планової соціалістичної економіки, не здатність їх орієнтуватися в умовах, що швидко змінюються. Централізація управління, бюрократизація вищої школи СРСР, однаковість зробили її нездатною до оперативних змін, яких вимагало життя [2].

Цей процес супроводжується більш детальним дослідженням всіх ціннісних уявлень та освітніх пріоритетів, методичних та методологічних засад, уточненням функцій в освіті.

Сьогодні для створення у молоді позитивного іміджу вищої освіти важливо не лише забезпечити зміст, але і форми, технології навчання. Тому у Національному Технічному Університеті України «Київському Політехнічному Інституті» було впроваджено ряд дій щодо впровадження положень Болонського процесу в університеті. Нормативною базою впровадження положень Болонського процесу в університеті є [9]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 49 «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.01.2004 р. № 48 «Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.10.2004 р. № 812 «Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2005 р. № 339 «Про підготовку фахівців Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 30.12.2005 р. № 774 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»; Постанова Колегії Міністерства освіти і науки України та громадської колегії при Міністерстві освіти і науки України від 01.12.2005 р. (протокол № 12/1-4) «Про проект Переліку галузей знань та базових бакалаврських програм підготовки фахівців у ВНЗ України»; Наказ НТУУ «КПІ» від 16.12.2004 р. № 1-165 «Про розробку ECTS-інформаційного пакету НТУУ «КПІ»; Наказ НТУУ «КПІ» від 11.07.2005 р. № 1-106 «Про Програму першочергових дій щодо реалізації положень Болонського процесу»; Наказ НТУУ «КПІ» від 04.10.2005 р. № 1-133 «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»; Наказ НТУУ «КПІ» від 26.06.2006 р. № 1-108 «Про введення в дію «Положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу в НТУУ «КПІ»; Розпорядження першого проректора від 28.11.2005 р. № 83 «Про розробку нових навчальних планів підготовки бакалаврів та робочих навчальних планів на 2006/07 навчальний рік».

У додатках до наказу від 09.10.2006 р. № 1-150 була розроблена комплексна програма підвищення якості освіти та впровадження системи управління якістю, яка передбачає:

1. Вдосконалення навчальних та робочих навчальних планів, навчальних та робочих навчальних програм дисциплін (забезпечення фундаментальності, сучасності, практичної спрямованості, міждисциплінарних зв'язків).

2. Запровадження багаторівневого моніторингу якості підготовки.

3. Підвищення мотивації високоякісної роботи викладачів шляхом розробки та впровадження рейтингової системи оцінки ефективності роботи викладачів за всіма напрямками роботи з диференціюванням оплати праці та із врахуванням рейтингу при продовженні контракту (подібної до системи Національного аграрного університету).

4. Створення університетської системи підвищення кваліфікації викладачів.

5. Підвищення навчальної мотивації студентів [9].

Участь системи вищої освіти України в змінах, які передбачені Болонською декларацією має бути спрямована лише на набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих освітньо-національних традицій, зниження національних стандартів її якості. Метою орієнтації вітчизняної системи освіти на Болонський процес не має призводити до надмірної перебудови. Навпаки, її стан треба переосмислити, порівнявши з європейськими стандартами й критеріями, та визначити можливості її вдосконалення на новому етапі. При цьому зміні системи освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства. Вона має розвиватися у взаємозв'язку з суспільством в цілому.

Забезпечення якості освіти - один з напрямків діяльності держав-учасниць Болонського процесу.

Якість освіти - це багатовимірне поняття, яке охоплює всі аспекти діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, наукову і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів, навчально-матеріальну базу і ресурси - так цей термін тлумачить декларація, прийнята Міжнародною конференцією з вищої освіти в листопаді 1998 р. [3].

Забезпечення якості освіти в контексті Болонської декларації -- це не лише надання сукупності знань та умінь, що ними має володіти особа, яка навчалась за певною освітньою програмою, але й розроблення критеріїв, форм та методів оцінювання знань. Якість освіти має відповідати міжнародним вимогам, вона забезпечується вищим навчальним закладом і гарантується державою. Не випадково питання якості освіти та її гарантування перебувають у центрі уваги як Міністерства освіти і науки України, так і освітянської громадськості.

Не можна не звернути увагу на те, що в умовах формування інформаційного суспільства змінилася парадигма вищої освіти. Раніше головною функцією вищої школи була підготовка фахівців до професійної діяльності за вузькою спеціальністю, а відповідно головним для студентів було засвоєння логічно побудованої системи знань у певній галузі, нагромаджених людством за попередній час. Зараз цього недостатньо, адже процес нагромадження знань, інформації значно прискорився. Щорічно оновлюється 5% теоретичних і 20% прикладних знань. У цих умовах при підготовці фахівців на перший план висувається проблема саморозвитку, вдосконалення людини, з тим, щоб вона могла ефективно діяти, творити в нестандартних умовах, що швидко змінюються. Такі риси фахівця з вищою освітою як здатність постійно вчитися, швидко адаптуватися до нових умов життя, самостійно приймати рішення в наш час перетворюються на ключові [2].

Відомі три основні моделі якості освіти:

- англійська - базується на внутрішньому самооцінюванні якості в межах певного вищого навчального закладу;
- французька - передбачає зовнішню оцінку вищого навчального закладу з погляду його відповідальності перед суспільством;
- американська - поєднує риси як англійської, так і французької моделей.

У основу європейської системи забезпечення якості вищої освіти покладена саме американська модель, яка є найприйнятнішою в умовах інтеграційних освітніх процесів [7].

Функції контролю та гарантування якості освіти в європейському освітньому просторі здійснює Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (European Network for Quality Assurance in Higher Education - ENQA). Основними завданнями цієї асоціації є:

- обмін інформацією та поширення позитивного досвіду, зокрема щодо методологічних напрацювань у сфері оцінювання якості освіти та їх практичної реалізації;
- експертне оцінювання та консультування з питань гарантування якості освіти на прохання країн - членів ЄС та міжнародних організацій;
- встановлення та підтримування контактів з міжнародними експертними організаціями.

Якість вищої освіти є основним показником рівня довіри до навчальних закладів, сумісності національних систем освіти різних країн та мобільності студентів. Забезпечення якості освіти є завданням багатоплановим і охоплює такі аспекти:

- наявність науково-педагогічних кадрів відповідного рівня кваліфікації, а також фінансових, матеріальних, інформаційних, навчально-методичних та інших ресурсів;
- вироблення чітких вимог до контингенту студентів та їх практична реалізація під час прийому (конкурсного відбору) на навчання;
- організація навчального процесу, адекватна сучасним тенденціям розвитку національної та світової вищої школи та рівню розвитку суспільства й економіки;
- визначення умов та параметрів системи атестації студентів;
- розроблення та реалізація нових освітніх технологій;
- контроль освітньої діяльності та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання і на всіх рівнях - вищого навчального закладу, держави та на міжнародному рівні [1].

Основним документом, що регламентує процедури забезпечення якості освіти серед країн-учасниць Болонського процесу, є Стандарти та норми забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [5].

Утотожуючи все вище зазначене, зауважимо, що у вищу освіту європейського простору можуть увійти держави, які повністю сприяють студентському самовиявленню, яке забезпечує: мобільність (важлива якісна особливість європейського простору, вона передбачає мобільність людей між вищими навчальними закладами та між державами.); привабливість ВНЗ для студентів (це великої ваги комплексна компонента, яка включає перспективу для кар'єри, що надає університет, якість та вартість навчання, вартість проживання, доступність побутових послуг, наявність стипендіальних програм, повага до європейських та світових цінностей, відсутність міжнародних та релігійних конфліктів, відповідність європейським освітніям стандартам тощо); працевлаштування (це третій принцип, що лежить в основі забезпечення прав молоді людини на транснаціональну освіту).

Що і показує на своєму прикладі один з провідних технічних ВУЗів України НТУУ «КПІ».

Література

1. Бабин І. Формування системи забезпечення якості вищої освіти // Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. - Ч. 2/Упоряд.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко. 1.1. Бабин. - Т: Вид-во ТИПУ ім. В. Гнатюка, 2004. - С. 109—117
2. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку. 1991 - 2006 рр.: Наук.-допом. бібліогр. покажч /АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Упоряд.: Л. О. Пономаренко, І. П. Моїсєєва, Л. І. Ніколюк, О. О. Микитенко; Наук. ред. П. І. Рогова; Наук. консультант Б. І. Корольов; Бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко. - К., 2008. - 487 с.
3. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / Ант. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, 1.1. Бабин; За ред. В.Г. Кременя. - Т: Навчальна книга - Богдан, 2004. - С. 171.
4. Рудь Ю. Як оцінити викладача? //Досвід створення і використання системи рейтингового оцінювання діяльності науково-педагогічних працівників, кафедр і факультетів /Ю. Рудь, А. Темченко, Г. Отверченко //Освіта. - 2005. - 15-22 черв. (Ns 25). - С. 6-7.
5. Стандарти та норми забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти / Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Документи і матеріали. - Ч. 3 /Упоряд.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, 1.1. Бабин; За ред. С.М. Нікопаєнко- Т; Вид-во ТИПУ ім. В - Гнатюка, 2006. - С. 83-109.
6. Статистичний щорічник України за 2003р. К.: Консультант, 2004, 349с. - С.37
7. Якименко Ю.І, Вдосконалення системи контролю якості вищої технічної освіти та Болонський процес //Матеріали Всеукраїнської наради ректорів вищих технічних закладів «Вища технічна освіта України і Болонський процес». -Х.: НТУ «ХПІ», 2004. - С. 124.
8. Офіційний сайт Altmater. Всє для преподавателей - <http://almamater.com.ua>
9. Офіційний сайт НТУУ «КПІ» - <http://kpi.ua/boloon>

УДК: 338.2:167.22:06.011:378:63

І.М. ГОРДА, В.О. ШВЕЦЬ

ПЛАНУВАННЯ МОНІТОРИНГУ ЯК ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті висвітлюються питання вимірювання якості освіти у вищих аграрних навчальних закладах шляхом проведення моніторингових досліджень. Зокрема, виділяється планування, як невід'ємний компонент організації моніторингу навчальних досягнень студентів з математики та управлінського кафедрального моніторингу у вищих аграрних навчальних закладах.

Ключові слова: якість освіти, моніторинг, планування.

Анотація. В статье освещаются вопросы измерения качества образования в высших аграрных учебных заведениях путем проведения мониторинговых исследований. В частности, выделяется планирование, как неотъемлемый компонент успешной организации мониторинга учебных достижений студентов по математике и управленческого кафедрального мониторинга в высших аграрных учебных заведениях.

Ключевые слова: качество образования, мониторинг, планирование.

Annotation. In the article the questions of measuring of quality of education are illuminated in higher agrarian educational establishments by realization of monitoring researches. In particular, planning is distinguished, as an inalienable component of successful organization of monitoring of educational achievements of students on mathematics and administrative cathedral monitoring is in higher agrarian educational establishments.

Key words: monitoring, planning, preparatory stage.